

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1898. Första Kammaren. N:o 17.

Lördagen den 26 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Gilljam* aflemnade Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående understöd åt förre extra skogsbevakaren G. Karlsson från Malåträsk;

2:o) angående försäljning af vissa under förra militiebostället $\frac{1}{8}$ mantal Hvellinge n:is 22 och 30 i Malmöhus län lydande gatehus;

3:o) angående försäljning af egendomen Nefvitshög n:o 15, ett kronobete, i Malmöhus län; och

4:o) angående försäljning af en postverket tillhörig tomtedel i Ystad.

Justerades protokollet för den 19 i denna månad.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets under gårdagen bordlagda utlåtande n:o 47.

Herr talmannen yttrade: Jag ber att få för kammaren meddela, att, enligt i talmanskonferensen träffad öfverenskommelse, i nästa vecka arbetsplena komma att hållas på onsdag och fredag samt, om så behöfs, äfven på lördag; att under derpå följande vecka och de första dagarne af den närmast följande andra plena ej äro afsedda att hållas än för bordläggning af inkommande ärenden och afgörande af förslag till voteringspropositioner för gemensamma omröstningar; samt att första arbetsplenium efter påsk kommer att hållas torsdagen den 14 april. Med anledning af uttalanden vid talmanskonferensen afse talmännen att, om före den dagen en eller flere voteringspropositioner för gemensamma omröstningar blifvit af båda kamrarna god-

kända, låta vid nämnda plenum den 14 april företaga omröstningar enligt 65 § riksdagsordningen öfver alla ifrågavarande voteringspropositioner.

Om begränsning af den kommunala rösträtten på landet m. m.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 23 och 25 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 50, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 11, 21, 59 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet, dels ock åtta med anledning af berörda proposition afgifna motioner.

På framställning af herr talmannen beslöts, att föreliggande utlåtande skulle företagas till afgörande sålunda, att Kongl. Maj:ts deri intagna lagförslag först föredroges paragrafvis och att derefter företoges den föreslagna lagens ingress och rubrik samt sist utskottets hemställan.

Kongl. Maj:ts förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 11, 21, 59 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 Mars 1862.

§ 11.

Herr Benedicks: Sällan har väl en fråga af så stor och vigtig innebörd som den föreliggande framkommit under en, om jag så får säga, så skyddande förklädning som denna öfverskrift om ändrad lydelse af några paragrafer i en kommunal lag. Det är vigtiga saker, som det här gäller under den der skenbart enkla dräkten. Ty, mina herrar, det gäller i första rummet ett attentat mot Första Kammarens sammansättning och det gäller i andra rummet ett tillämnadt förtryck från jordbrukets sida gent emot industrien.

Denna fråga har en ganska lång förhistoria. Den, som närmast här föreligger, består först i ett betänkande från en komité — hvilket är ganska vidlyftigt —, utlåtanden från samtliga Kongl. Maj:ts befallningshafvande, vidare i Kongl. Maj:ts proposition och slutligen i lagutskottets utlåtande. Jag har fåfängt gått igenom alla dessa aktstycken för att finna ett verkligt motiv till den föreslagna förändringen och särskildt till alla de angrepp mot aktiebolagen, som här göras. Man skulle väl tro, att det skulle vara allmänt kända, stora öfvergrepp och djupt ingripande magtmissbruk, som det här vore fråga om. I detta afseende instämmer jag med landshöfdingeembetet i Hallands län, då detta embete säger:

“Det skulle ur denna synpunkt icke varit utan intresse, om vid den behandling, frågan varit underkastad, särskilda fall af missförhållanden vid begagnandet af den rösträtt, ett öfvervägande fyrktal medfört, framdragits och blifvit föremål för undersökning.”

Om jag börjar från början och ser till, hvad alla dessa utlåtanden från de olika befallningshafvandena i de särskilda länen innehålla, så finner jag först, att Konungens befallningshafvande i Stockholms län, då han talar om den allmänna meningen till förmån för en inskränkning i den kommunala rösträtten, säger: “och om än denna hittills icke kan sägas hafva sin grund i några i verkligheten förekomna

fall" o. s. v. Gå vi vidare till Konungens befallningshafvandes i Jönköpings län utlåtande, så finna vi der på sid. 8 följande mening: "Det har visserligen, Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande veterligen, ej anförts några bestämda fall af svårare olägenheter, som de nuvarande rösträttsbestämmelserna medfört", och vidare på nästa sida: "Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande anser sig emellertid böra framhålla, att Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande ej har erfarenhet af, att några — om man så får kalla det — öfvergrepp inom den kommunala rösträtten egt rum inom detta län." Vidare säger Konungens befallningshafvande i Kronobergs län, att, "ehuru hvad Kronobergs län angår, icke förnummits, att person, som egt högt röstetal inom kommunen, användt sitt röstöfvervalde till skada för kommunen eller det kommunala lifvet inom länet" etc. Konungens befallningshafvande i Kalmar län yttrar: "att, ehuru nu gällande bestämmelser i fråga om rösträtt i landskommuns gemensamma angelägenheter icke veterligen inom detta län gifvit anledning till missbelåtenhet eller framkallat åstundan om förändring i riktning af rösträttsbegränsning", etc. Går jag längre, så finner jag, att Konungens befallningshafvande i Kristianstads län framhåller: "Hittills har, så vidt Edert Kongl. Maj:ts befallningshafvande har sig bekant, icke försports någon klagan öfver röstförtryck särskildt vid afgörande af dylika frågor" etc. Se vi vidare på utlåtandet från Konungens befallningshafvande i Skaraborgs län, så anser jag mig böra föredraga deraf följande stycke i sin helhet:

"Under flera årtionden har man i vårt land sökt att åstadkomma likställighet mellan samhällets medlemmar genom borttagande af privilegier och andra företrädesrättigheter samt införande af lika beskattning. I den mån detta sträfvande har kunnat krönas med framgång, har detsamma utan tvifvel varit till stort gagn för samfundslifvets lugna och sunda utveckling. Vid sådant förhållande måste det ur principiell synpunkt förefalla synnerligen betänkligt, att lagstiftningen nu skulle börja att gå i motsatt riktning och tillskapa nya företrädesrättigheter utan att ens föreskrifva någon deremot svarande skyldighet. En sådan lagstiftning bör åtminstone icke tillstädjas, med mindre mycket starka praktiska skäl tala därför. Komiterade hafva emellertid icke kunnat anföra något verkligt skäl för sitt berörda förslag, utan hafva inskränkt sig till att åberopa det alldeles obevisade påståendet om "det *stadigvarande* intresse för kommunens bästa, som betingas och befrämjas af de med besittande af jordbruksfastighet förknippade förhållanden". Viljan och förmågan att rätt bedöma, hvad som kan vara nyttigt för en kommun, beror dock uppenbarligen icke af beskattningsföremålets beskaffenhet, utan af de personliga egenskaperna. Och Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande kan för sin del icke finna något skäl, hvarför icke hos en embets- eller tjänsteman, industriidkare, handlande eller kapitalist, som har att erlagga jemförelsevis hög kommunalskatt, skulle kunna förutsättas lika god vilja och förmåga i berörda hänseende som hos en egare eller arrendator af en större jordegendom. Hvad särskildt angår de verkställande direktörer eller disponenter, som inom landskommuner utöfva rösträtt för större industriella bolag, ligger det ju i bolagets eget intresse att icke till sådana befattningar

Om begränsning af den kommunala rösträtten på landet m. m.
(Forts.)

Om begränsning af den kommunala rösträtten på landet m. m. (Forts.)

utse andra än rättrådiga, dugande och aktade män. Det finnes således åtminstone någon säkerhet för att de röstegande, hvilkas inflytande inom kommunen komiterade velat särskildt inskränka, skola utöfva sin rösträtt på ett värdigt och för kommunen gäueligt sätt. Å andra sidan måste deremot ihågkommas, att, om än landets godsegare i allmänhet böra anses såsom mycket goda och för kommunens väl nitälskande medborgare, det likväl kan hända, att en större jordegendom genom arf eller såsom fideikommiss tillfaller en person, som i större eller mindre mån saknar de för ändamålsenligt vårdande af kommunens angelägenheter nödiga egenskaper.“

Detta är undertecknad af C. A. Sjöcrona, som sjelf varit motionär i denna kammare om rösträttens begränsning till en femtedel. Konungens befallningshafvande i Kopparbergs län yttrar: "och får länsstyrelsen, efter granskning af berörda förslag, underdånigst anföra, att, såvidt till länsstyrelsens kunskap kommit, de större röstegarne inom länet såsom trävarubolagen väl icke utöfvat sin rösträtt på annat än ett för vederbörande kommuner gäueligt sätt“.

Således säga de respektive Konungens befallningshafvande, den ene efter den andre, att de icke känna till några öfvergrepp inom sina län. Hos några andra befallningshafvande säges icke heller detta, men endast från Konungens befallningshafvande i Jemtlands län har man fått ett yttrande i alldeles motsatt riktning, der det heter:

“Sedan längre tid tillbaka hafva nemligen stora trävarubolag, merendels grundade på aktier, i allt större utsträckning inom länet förvärfvat sig hemman för att sålunda åt sig trygga besittningen af den för deras rörelse behöfliga värdefulla skogsmarken och äro redan inom en och annan kommun egare till mer än hälften af kommunens hela skattetal. Jordbruket å de inköpta hemmanen är för bolagen en bisak, och dessas intresse för de kommunala angelägenheterna i de orter, i hvilka hemmanen äro belägna, torde i regel ej gå ut på annat än att i möjligaste mån undvika utgifter för de kommunala behoven, helst bolagens styrelser och delegare vauligen icke äro boende inom länet. Att alltför stora röstetal i dylika röstegares hand ej kunna vara till gagn för kommunen, torde få anses gifvet.“

Här klagar man således öfver, att bolagen sökt undvika utgifter! Till mig hafva emellertid från framstående disponenter öfverlemnats flera intyg, som röra just en del af detta län; flera hafva af brist på tid icke kunnat åstadkommas. Jag vill icke missbruka herrarnes tålmod med att uppläsa alla intygen, utan vill inskränka mig till att uppläsa ett — de öfriga äro af ungefär samma innehåll.

“På begäran får undertecknad, som sedan 1893 varit ordförande i Lillherrdals sockens kommunalstämma, intyga beträffande de inom orten varande trävarubolagen och deras verksamhet:

1:o.) att bolagen alltid tillåta sina å hemmanen skattskrifna arrendatorer att å kommunalstämmor sjelfva föra talan för de hemman, de bruka;

2:o.) att bolagen ej genom magtspråk sökt genomdrifva sina intressen å stämmor, som behandla för hemmanen gemensamma angelägenheter;

3:o.) att trävarubolagen gent emot ortens befolkning uppträda humant och vänligt samt att förtryck i någon form ej förekommer. Detta varder härmed bekräftadt.

Lillherrdal den 22 februari 1898.

Om begränsning af den kommunala rösträtten på landet m. m.
(Forts.)

O. P. Påle.

Kommunalstämmans ordförande »

Af dessa yttranden kan man således icke få något stöd för den kongl. propositionen i ämnet.

Jag vill anföra ett annat uttalande från Konungens befallningshafvande i Jönköpings län, som säger:

“Jordbruksfastigheterna hafva på senare tider undan för undan fått sina skatter och besvär betydligt lättade genom afskrifning och genom öfriga beskattningsföremåls allt mera utsträckta deltagande uti såväl besvär som skatter. Att just medan utjemning i detta hänseende mellan jordbruksfastigheterna och andra beskattningsföremål pågår och de senare allt jemt tillväxa liksom deras bidrag, samt då riket allt mera öfvergår till att vara en blandad industri- och landbruksstat, vilja söka inskränka de icke jordbrukande klassernas sedan länge gällande rätt att i samma proportion som den jordbrukande klassen få bestämma öfver sina andelar uti kommunens utgifter, synes Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande vara en anakronism samt ett försök att äfven inom kommunen gifva jordbrukarne de fördelar i rösträttsväg, som en historisk utveckling lemnat dem vid val till representanter i Riksdagen.“

Ja, mina herrar, om vi tänka oss, att denna lag redan för ett eller par år sedan blifvit beslutad och att aktiebolagen i känsla af det attentat, som föröfvats mot dem, uteblifvit från Stockholmsutställningen i föl, så undrar jag huru den då skulle hafva presenterat sig; ty om man tänker tillbaka på utställningen, så kan man bilda sig en något så när riktig föreställning om betydelsen af den industri, som utöfvas af aktiebolagen. Nu föreslår Kongl. Maj:ts, att för aktiebolagen rösträtten skulle inskränkas till en tjugonedel af kommunens hela röstetal, d. v. s. fem procent. Då kommer det att inträffa på många ställen, att bolaget, husbonden, kommer att röstas omkull af arbetarne, tjenarne. Vi kunna tänka oss olägenheten härat, ifall, såsom vid strejker, hvilka nu allt mer och mer förekomma, arbetarne stå i bestämd motsats mot arbetsgifvarne, nemligen att det då blir arbetarne, som komma att af arbetsgifvarne utkräfva betydliga tillskott genom kommunen i form af bidrag till alla möjliga ändamål; det är icke svårt att hitta på förevändningar därför. Det är därför enligt min åsigt alldeles påtagligt, att det icke kan vara riktigt att tillgripa de våldsamma utvägar, som här föreslagits.

Det är gifvet, att om denna lag skulle blifva gällande i den form, som nu föreslagits, så måste industrien söka att skydda sig mot det förtryck, som derigenom kommer att utöfvas mot densamma. Men, mina herrar, om det nuvarande sättet för rösträttens utöfning betraktas

Om begränsning af den kommunala rösträtten på landet m. m.
(Forts.)

såsom förtryck, så beror det på en falsk föreställning. Ty om det skall vara förtryck, måste väl rösträtten missbrukas; och för att afgöra, om den missbrukas eller ej, bör man väl se efter, till hvad ändamål den brukas. Är detta dåligt, då är det ju missbruk. Men icke är det ett missbruk af rösträtten, om den begagnas till sådana goda ändamål, hvarom dock för tillfället åsigterna inom kommunen kunna vara olika. Det är ju alldeles påtagligt, att man genom att borttaga det skydd för bolagen, som finnes deruti, att de själva ega full rösträtt, skulle motverka hvad kommunerna nu så lifligt åstunda, nemligen att inom sig ega en industri, som hjälper till att bära de ofta mycket stora utgifterna för kommunen.

Ser man saken teoretiskt, så kan man icke gå längre ned i afseende å begränsning af rösträtten än till 50 procent, så vida man nemligen vill iakttaga rättvisa mot båda parterna, både bolagen och andra medlemmar af kommunen, ty den ena hälften kan icke rösta omkull den andra. Inom många kommuner brukas det, att i viktigare saker alla kommunens röstberättigade medlemmar äro närvarande, personligen eller genom fullmagt. Då är det ju tydligt att om man sätter ned röstmaximum till 49 procent, så äro dessa i alla händelser mindre än 51. Men i praktiken ter sig saken annorlunda; der kan det ju förutsättas, att ofta icke alla äro närvarande, och då kan det ju behövas en inskränkning, men till hvilken siffra? Jag vill här icke föreslå någon, men jag vill bestämdt säga ifrån, att de föreslagna fem procenten äro alldeles för groft tilltagna i nedsättningsväg. Ty, mina herrar, om man tänker sig, att ett bolag eger 94 procent af en kommun — och det fallet kan ju komma att inträffa — så komma dessa 94 procent att röstas ikull af de 6 procenten, och detta kan väl icke vara ett passande förhållande i en rättvist styrd stat.

Herrarne torde erinra sig, att i England den regering, under hvilken katolikernas emancipation i Irland försiggick, häraf skördade stor ära. Då erhöilo de förut förtryckta katolikerna medborgar rätt. Det var i början af detta århundrade, jag vill minnas år 1829. Derpå följde den så kallade stora parlamentsreformen tre år derefter, hvarigenom de bekanta s. k. "*rotten boroughs*" — de ruttna köpingarna — förlorade sin rösträtt, emedan det förut gått ända derhän, att dessa små köpingar, hvilkas namn ofta icke kunde upptäckas på kartan, på grund af gammal företrädesrättighet tillsatt en eller flera parlamentsledamöter, under det att stora städer sådana som Birmingham och Manchester icke hade någon representant i parlamentet. Detta var ju ett *abnormt* förhållande. Men, mina herrar, hurudant blir det förhållande, som här kommer att uppstå, när en framåtsträfvande näring sådan som industrien icke får den rösträtt, som den bör hafva enligt den gamla svenska rättsgrundsatsen, att rösträtten skall beräknas efter deltagandet i utgifterna? Hvarthän skulle det bära här i Sverige, om man på sådant sätt ville återföra våra på ett sundt och riktigt sätt utvecklade samhällsförhållanden till ett sådant undantagstillstånd, som skulle blifva fullkomligt likställt med dessa i England afskaffade missförhållanden? Det är alldeles gifvet, att den proportion, som här föreslagits, icke kan vara riktig.

En af orsakerna till, att dessa motioner oupphörligen hafva framkommit torde väl vara det missnöje, som egt rum med flera orättvisa lagar, sådana som den om bidrag till tingshus, till prestgård m. fl., som nyligen varit före, samt om brånvinsmedlens fördelning och slutligen den bekanta prestvalslagen. För att vinna på dessa områden torde det vara af vigt för Andra Kammaren att få Första Kammarens sammansättning ändrad. Om nu bolagen skulle på detta vis, för att använda ett hvardagligt uttryck, "slås till en slant", hvad skulle då närmaste följden bli? Jo, de skulle söka att på hvad dem berodde försvara sina egna intressen på ena eller andra sättet; och i första hand skulle de väl då söka att på disponenten öfverflytta aktiebolagets rösträtt. Närmast skulle jag då vänta mig ett lagförslag, att ingen, vare sig bolag eller enskild, skulle få utöfva rösträtt för mera än fem procent. Alla stora egendomsegare, alla andra personer skulle då komma att lida af denna lag; och, mina herrar, på detta sätt är det nu föreliggande lagförslaget en början till en ändring i Första Kammarens sammansättning. Jag vill endast påpeka, att blir detta förhållandet, så är det, enligt de tabeller, som komitén lemnat, af Sveriges 2,386 kommuner, endast 250, således en tiondel, som blifva oberörda af denna rösträttsförändring. Huru kommer då detta att inverka på Första Kammarens sammansättning? Det är gifvet, att i vårt land, der bördens såsom grund till lagstiftningsrätt numera är borttagen, och förmögenheten lagd till grund för valen till Första Kammaren såsom den enda i vårt land användbara grundvalen, såsom det enda vi hafva att hålla oss till för bevakandet af de konservativa intressena, der vi såsom sagdt icke hafva, såsom i England, bördens till grund för denna rätt eller sådana grunder som i Frankrike under julinonarkiens dagar, då konungen eusam tillsatte, pårskammaren, eller som i Preussen, der alla dessa sätt äro förenade i det att en del ledamöter i Herrenhaus utnämnes af konungen, andra tillsätts genom val och några sitta der på grund af börd — det är gifvet, säger jag, att i vårt land genom en sådan förändring i rösträtten Första Kammarens sammansättning kommer att mer eller mindre öfvergå från konservativ till liberal. Af nu gällande 6,000,000 fyrk skulle det efter denna förändring endast blifva 2,500,000 fyrk, som skulle kunna rösta för dessa intressen. Det är alldeles påtagligt, att det är ett nödtvång för hvarje stat, som vill lefva under sunda, lyckliga förhållanden, att två olika principer göra sig gällande i representationens två olika kamrar, den ena representerande opinionen för dagen, framåtskridandet, liberalismen, den andra representerande den större erfarenheten, den lugna besinning, som skänkes af högre ålder, af förmögenhet, icke därför att det är förmögenhet, mina herrar, utan därför att denna förmögenhet representerar konservatism och förutsätter, om den är ärfd, att innehafvaren af förmögenheten fått en mera omsorgsfull uppföstran än andra, och, om den är förvärfd, skicklighet i handel ochandel hos den, som förskaffat sig denna förmögenhet. Det är således påtagligt, att den grundval, hvarpå Första Kammaren nu hvilar, skall förändras till sin natur, och detta till vårt fosterlands nackdel. Jag behöfver blott påpeka ett exempel från det län, hvori jag bor, Gefleborgs län: med allra största sannolikhet kan man förutse,

Om begränsning af den kommunala rösträtten på landet m. m.
Forts.)

Om begränsning af den kommunala rösträtten på landet m. m.
(Forts.)

att denna bänk kommer att få ett helt annat utseende än sitt nuvarande, ifall detta lagförslag upphöjes till gällande lag.

Det har vidare talats om, att det icke vore så farligt med denna förändring, då den ju är genomförd i städerna, der det ju går mycket bra. Men, minn herrar, äro städerna att jemföra med landet, städerna, der det såsom representation sitter en stor corps af de mest aktade män, som finnas i hvarje stad, och landet, der det gemenligen är endast ett bolag, som har att kämpa mot de oberättigade intressen, hvilka ofta vilja göra sig gällande på det bolagets bekostnad?

Då jag således, herr grefve och talman, på nu anförda skäl icke kan vara för denna lags autagande, får jag anhålla om afslag.

Herr Wester: Jag kan icke dela den föregående talarens mening i denna fråga. Han yttrade till en början, att en begränsning af den kommunala rösträtten skulle vara egnad att blifva ett attentat mot denna kammars sammansättning. Jag vågar dock påstå, att så ingalunda skulle blifva förhållandet; ty samma valmän komme att efter begränsningen utse landstingsmän, och de landstingsmän, som valdes, komme nog fortfarande att vara fosterlandsälskande och samhällsbevarande män. Vidare yttrade den föregående talaren, att de många små inom en kommun skulle sammansluta sig och besluta saker, som vore ekonomiskt farliga för bolagen. Jag tror icke, att så skulle blifva förhållandet, utan att det fastmer är lättare för några få, som hafva magten i kommunen, att sammansluta sig mot de många, än för de många att sammansluta sig mot de få. Vidare ordade den föregående talaren om bolagens verksamhet och den storartade utställning vi hade i somras. Han höll före, att utställningen var i mycket bolagens förtjenst. Ja, väl var så förhållandet; men hvad har detta att göra med den kommunala rösträtten? Ingalunda vill man väl på landet förhindra, att bolagens verksamhet skall på ett storartadt sätt bidraga till våra utställningar. Han yttrade vidare, att begränsning af den kommunala rösträtten till $\frac{1}{5}$ skulle medföra stora faror för landet. Så tror jag dock visst icke skulle blifva fallet. Det kan väl hända, att inom en eller annan kommun det skulle visa sig, att magten förflyttades, men i det stora hela komme nog, som jag förut antydt, magten att fortfarande ligga, der den nu ligger, och en dylik begränsning icke att inverka på denna kammars sammansättning.

Af det sagda synes det framgå, att den föregående talaren ser många faror, der inga faror finnas. Jag anser vidare, att en begränsning af den kommunala rösträtten på landet icke allenast är nödig, utan äfven önskelig. Ty det nuvarande förhållandet innebär ovilkorligen en viss orättvisa och kan föranleda magtmissbruk. Väl må man säga, att den, som skall betala, äfven skall hafva rätten att besluta. Men det ligger dock en mycket stor skillnad i att ega denna rösträtt i någon ringa mån begränsad, än att med några få ega all magten i kommunen, under det att andra, som äfven betala sina utskylder, icke kunna hafva något inflytande på besluten. Dessa senare hafva i sådant fall endast skyldigheter, men inga rättigheter. Efter den erfarenhet jag eger från mera än 20 års tid, som jag haft äran

leda förhandlingarne inom den kommun jag tillhör, äfvensom från andra kommuner, kan jag icke finna, att en begränsning af den kommunala rösträtten skulle hafva det ringaste menliga inflytande, utan fastmer vara egnad att höja intresset för de kommunala förhandlingarna och kanske i en och annan kommun åstadkomma ett bättre förhållande mellan kommunens medlemmar. Det är nu visserligen sant, att röstlängden är en handling, som mycket sällan användes på landet, förnämligast vid riksdagsmannaval, någon gång vid nämndemansval och der det erfordras minst två tredjedelar af de afgifna rösterna för att stämmans beslut skall blifva gällande. Men om den också mycket sällan användes, så är dock redan vetskapen om denna synliga magt, egnad att verka förlamande på den allmänna utredningen af kommunala ärenden och tryckande vid besluts fattande äfven i mycket viktiga frågor. Den hastiga och storartade utveckling, som bolagens verksamhet tagit i vårt land, är ju den omständighet, som närmast påkallar en begränsning af rösträtten, och det är väl derfor också rättvist, att begränsningen i första hand träffar dem.

Om begränsning af den kommunala rösträtten på landet m. m.
(Forts.)

Den som aktar på den nyare tidens lif och de märkliga rörelser, som förefinnas derinom, torde likväl snart komma att inse, att denna fråga kan ses äfven från en annan synpunkt än från rättvisans och billighetens. Ett lands lugna och lyckliga utveckling beror väl ytterst derpå, att nödiga och nyttiga förändringar steg för steg genomföras, och att de genomföras i rätt tid. Så har det skett förut, och detta har icke visat sig vara till skada för vårt land.

Då jag ser en ärad ledamot af kammaren här vid sidan af mig, kommer jag i håg, hvad han yttrade här i denna fråga för fyra år sedan. Han sade, att det är ett mycket märkligt faktum, att saker mogna här i världen; och han tillade, att denna fråga mognat hos honom. Jag vågar tro, att under de år, som sedan dess förflutit, densamma vunnit allt mera terräng i kammaren, att allt flere af kammarens ledamöter kommit underfund med, att något bör och måste göras i denna fråga. Ty hvad en nation på allvar vill, det kan icke i längden förhindras. Vi må dock komma i håg, att det är de ändrade förhållandena, och den utveckling, som bolagsverksamheten fått, som påkallar behofvet af en begränsning i rösträtten. Skilda tider hafva skilda fordringar och behof, men endast den hopplöse drager i tvifvelsmål om, att det sanna och goda skall, äfven om formerna ändras, behålla segern.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Leman: Det torde vara ett allmänt känt faktum, att, der beskyllningar om missförhållanden utslungas, vare sig mot institutioner eller mot personer, de ofta få tilltro, icke särskildt derfor att sanningen af dem är bevisad, utau derfor att de ofta och ofta upprepas. Det är med dem som med vattendroppen, som urhållkar stenen, icke genom sin egen kraft, men derfor att den faller ständigt, ofta och ofta. Hvad jag här åsyftar att påpeka, är de beskyllningar om missförhållanden, som man framslungat mot aktiebolagen. För min del tror jag icke, att dessa beskyllningar äro grundade. Och ser jag till, huru

Om begränsning af den kommunala rösträtten på landet m. m.
(Forts.)

man behandlat denna fråga, visar det sig i främsta rummet, att den af Kongl. Maj:t förordnade komitén visserligen i en ingress upprepat de städse och städse återkommande klagomålen mot aktiebolagen, men icke på något sätt gifvit något bevis för dem. Denna komité har dock icke gått så långt, att den, om jag så får säga, flyttat ned aktiebolagen i straffklass. Komitén har för sin del föreslagit: "Röstvärdet skall beräknas efter det enhvar röstegande åsatta fyrktal; dock må ej någon utöfva rösträtt för jordbruksfastighet för mer än en femtedel och för andra beskattningsföremål för mer än en tjugondel eller i något fall för mer än en femtedel af kommunens hela fyrktal". Ja, der gjordes naturligtvis en stor inskränkning, på samma gång som en förmån gafs jordbruksfastighetsegarne, men inskränkingen gälde icke endast aktiebolagen, utan hvarje skattdragande, som icke hade jordbruksfastighet. Mot hvad komitén sålunda föreslagit och med påvisande af, till hvilka orimligheter det skulle leda, har, som känt är, öfverdirektören Sidenblad h reserverat sig. Han har uttalat sig för att, om en inskränking skall ske, den bör vara lika för *alla*, och han har förordat följande ändrade bestämmelse: "Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal; dock må ej någon utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar emot en tiondedel af kommunens hela fyrktal, eller i något fall för högre röstetal än det, som motsvarar ett tusen fyrkar".

Nu kan man fråga: huru kan det då komma till, att detta påstående om missförhållanden hos aktiebolagen, om att de så missbrukat sin rösträtt, vunnit sådan tilltro? Ja, för mig är detta nästan obegripligt. Detta påstående måtte hafva haft en hypnotiserande inverkan såväl på regeringen som på lagutskottet. Regeringen har i sin proposition upptagit komitébetänkandets ingress, och sedermera utgår den från de påstådda missförhållandena som ett faktum, utan att bevisa någonting derom, alldeles som om det vore obestriddt, att det råder sådana stora missförhållanden i fråga om aktiebolagens rösträtt, och den kommer så till det resultat, att endast aktiebolagen skola kuperas. De skola, så att säga, straffas genom att deras rösträtt betydligt nedsättes.

Lagutskottet har vid sin granskning af Kongl. Maj:ts förslag funnit allt väl och yttrat sig i sin allt för korta motivering på följande sätt: "Deremot anser utskottet, att departementschefen förebragt giltiga skäl för den partiella rösträttsreform, som uti propositionen bragts å bane. Att verkligt behof af begränsning utaf aktiebolagens kommunala rösträtt föreligger, läser ej med fog kunna bestridas, liksom det ej heller torde kunna jäfvas, att ett uppskof med en sådan begränsnings genomförande kan befaras vålla väsentliga olägenheter." Men jag vädjar såväl till lagutskottets ledamöter som till hvar och en annan, som läst handlingarna: hvar finnas bevis om dessa missförhållanden? Lagutskottet säger blott: det "läser ej med fog kunna bestridas", utan att lemna något som helst bevis för sitt påstående. Jag har dock i min hand ett dokument, som jag anser vara bevis deremot. Detta är de utlåtanden, som afgifvits af Konungens befallningshafvande i länen. I dessa utlåtanden, ur hvilka den förste talaren redan gjort

en axplockning, hafva de allra fleste Konungens befallningshafvande tillstyrkt, icke komiténs förslag, utan den reservation, som afgifvits af öfverdirektören Sidenblad. Jag vill påpeka, att af de 24 Konungens befallningshafvande icke mindre än 15 uttalat sig i den riktningen, nemligen: Konungens befallningshafvande i Stockholms, Upsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Gotlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Elfsborgs, Skaraborgs, Vestmanlands, Kopparbergs, Gefleborgs, Jemtlands och Vesterbottens län. Trenne Konungens befallningshafvande hafva ställt sig obeslutsamma eller något tvekande: nemligen de i Kronobergs, Hallands och Örebro län. Och endast 6 Konungens befallningshafvande hafva bestämdt tillstyrkt eller i hufvudsak anslutit sig till komiténs förslag, nemligen: Konungens befallningshafvande i Kalmar, Blekinge, Kristianstads, Vermlands, Vesternorrlands och Norrbottens län.

Om man granskar hvilka de många Konungens befallningshafvande äro, som icke velat vara med om att ställa aktiebolagen i ett särskildt undantagsförhållande, så finner man dessa vara just de, inom hvilkas län en stor del industriella verk egas af aktiebolag. Så är t. ex. fallet med Konungens befallningshafvande i Malmöhus och Göteborgs och Bohus län.

Om jag då vidare tager exempel från den erfarenhet jag eger om de landskommuner, som i sistnämnda län gränsa till Göteborgs stad, nemligen Örgryte och Lundby socknar, hvilka äro uppfyllda af industriella inrättningar, som egas af aktiebolag, så kan jag tryggt påstå — och jag tror icke, att någon kan jäfva detta påstående — att ingen jordbruksegare eller annan i dessa kommuner ansett sig förtryckt af aktiebolagen utan tvärtom kanske att han många gånger funnit, att den öfvervigt som aktiebolagen ega gifvit anledning till att han ej behöit till skola och brandväsande m. m. dylikt lemna så stora bidrag, som eljest påfordrats. Då frågar jag: hvar finnas de öfverklagade missförhållandena? Jo, de finnas i Norrland, svarar man. Jag kan i brist af sakkunskap härom icke bedöma de verkliga förhållandena, men jag vågar påstå, att klagomålens berättigande icke framgår af de för Riksdagen framlagda handlingar. Men om dock så är, skall hela det öfriga Sverige lida därför, att missförhållanden finnas i Norrland? Vore det icke bättre att i detta fall bryta mot enheten i vår lagstiftning och göra en undantagslag för Norrland, om en sådan anses därför nödig?

Jag tror, att detta vore att föredraga framför att skapa en orättvisa för det öfriga landet.

Af hvad jag yttrat torde vara klart, att åtminstone jag icke kan vara med om bifall till Kongl. Maj:ts eller lagutskottets förslag. Deremot och då väl något bör göras, synes det mig att man bör vända tanken till öfverdirektör Sidenbladhs reservation i komitén, hvilken reservation upptagits af herr Ohlsson såsom reservation mot lagutskottets betänkande. Jag ber dock att, innan jag framställer mitt yrkande mot denna reservation, få göra några anmärkingar. Först den, att reservanten velat införa ett absolut röstmaximum af 1,000 fyrkar och sagt, att man dermed likställt landsbygden och städerna.

Om begränsning af den kommunala rösträtten på landet m. m.
(Forts.)

Om begränsning af den kommunala rösträtten på landet m. m.
(Forts.)

Men skilnaden är dock ganska stor, ty det är endast i de större städerna, som motsvarande för stad bestämda absoluta röstmaximum kommer till någon praktisk tillämpning. I dessa större städer hafva dock de röstegande intet annat att besluta, än att deltaga i val till stadsfullmäktige.

På landet deremot, der i allmänhet icke kommunalfullmäktige utses, utan ärendena afgöras på kommunalstämma, der kan man ifrågasätta, om icke en sådan begränsning är väl snäf. Härom vågar jag dock icke närmare yttra mig. Vidare har också herr Ohlsson från den kongl. propositionen upptagit följande passus: "Ej heller må någon rösta för högre röstetal, än som sammanlagdt tillkommer öfriga röstegande inom kommunen". Denna passus är emellertid enligt min åsigt ganska oskyldig. Den innebär såsom i ett tyskt ordspråk säges: "mehr Schein als sein" och har icke någon verklig betydelse. Huru ofta kan det nemligen hända att i primärförsamlingar så många äro närvarande, att en enda må kunna uppväga de öfriga? Dertill kommer att, så som jag läst propositionen och reservationen, sådana, som för tillfället icke äro röstegande, d. v. s. sådana, som häfta för oguldna kommunalutskylder eller äro försatta i konkurs o. s. v., skola inberäknas i "öfrige röstegande", och jag antager därför, att det kommer gå så till att, om t. ex. i en kommun alla de "öfrige röstegande" tillsammans hafva 10,000 fyrkar sig åsatta och den, som har högre röstetal icke får rösta för mer än för detta fyrktal, denna begränsning icke kommer att tjena mycket till, ty alltid är det någon, som häftar för oguldna kommunalutskylder eller är försatt i konkurs och dylikt. Denna bestämmelse torde således icke hafva mycken nytta med sig, men den är enligt mitt förmenande oskadlig. Jag skall emellertid icke nu längre upptaga kammarens tid.

Jag hade helst önskat att få yrka återremiss, men då det är mycket osäkert, huruledes, om ett sådant yrkande gillas, saken skall ställa sig i Andra Kammaren, så tager jag mig friheten att yrka bifall till herr Ohlssons reservation.

Grefve Hamilton: I olikhet mot den förste ärade talaren vågar jag påstå, att nu gällande grunder för den kommunala rösträtten icke i längden äro hållbara, kunna i vissa afseenden verka orättvist och icke sällan äro skadliga för vår i öfrigt berömvärda kommunala sjelfstyrelse. För att styrka detta påstående ber jag få anföra ett exempel. Man kan tänka sig att i en kommun en person disponerar öfver några röster mer än hälften af kommunens hela röstetal. Denne ende kan tvinga hela kommunen att teckna aktier i ett jernvägsföretag, af hvilket blott den delen af kommunen, som han disponerar, har fördel, och han kan åter hindra den öfriga delen af kommunen att bidraga till ett företag, som för den delen är till gagn. Och än värre, denne ende kan ingripa i äfven sådana kommunala angelägenheter, som äro mera personliga. Jag åsyftar härmed, att han kan till exempel tillsätta skollärare för den delen af kommunen, der han icke eger det ringaste intresse. Denne ende är enväldig herskare i kommunen. Han dikterar samtliga dess beslut, han beröfvar alla öfrige inflytande

öfver kommunens angelägenheter, de hafva blott att erlægga skatt, och så varder den så vackra benämningen "kommunal sjelfstyrelse" för dem blott en tom fras. En än mera öfverhängande fara äro de stora industriella företagen, och de hota till och med att blifva till skada i den provins, jag tillhör. Man kan tänka sig, att i en landtkommun en större fabrik, ett millionföretag anläggas. Kommunens jordbrukande befolkning, som dittills på ett berömvärdt sätt med nit och intresse handhaft sina kommunala angelägenheter, finna sig med ens beröfvade all kommunal sjelfstyrelse och komma under förmynderskap af en fabriksdisponent. Nu kan å andra sidan sägas, att, derest inskränkning i den kommunala rösträtten sker, några lägre beskattade kunna påtvinga de högre beskattade, som få betala den största andelen i kommunens utgifter, stora och för allmänt gagn onödiga utgifter. Men faran här af är icke så stor, ty för att nämnda förhållande skall ega rum, fordras enighet bland de lägre beskattade. Och för öfrigt verkar skatten efter hvars och ens förmögenhet. De, som hafva ett mindretal röster, äro i allmänhet mindre bemedlade, och de se nog till, att den största sparsamhet iakttages.

Här har af åtskillige talare framhållits, att man icke sett, att missbruk med afseende å den kommunala beskattningen egt rum. Men jag vågar hemställa till desse: Om man anser, att lagen är så beskaffad, att missbruk kunna ske, skall lagstiftaren då vänta med att ändra lagen, till dess missbruk verkligen hafva egt rum? Och jag hemställer till den siste talaren, huruvida det är rimligt att stifta en lag för särskilda provinser, der missbruk möjligen ega rum, men att icke denna lag skulle drabba öfriga provinser, der dock missbruk kunna ske, för att hindra, att sådana inträffa?

Jag har således alldeles klart för mig, att inskränkning af den kommunala rösträtten bör ske och skulle för min del kunna acceptera det kongl. förslaget såsom ett öfvergångsstadgande. Men det förefaller mig, att Riksdagen under så många år diskuterat frågan, att den torde vara mogen, och att Riksdagen skulle kunna antaga en lag, som äfven framdeles kunde ega bestånd. För min del har jag, sedan jag sist yttrade mig i frågan för tre eller fyra år sedan, icke ändrat uppfattning. Jag anser, att ej någon må ega utöfva rösträtt för mer än en tiendedel af kommunens fyrktal och yrkar därför bifall till den af friherre von Knorring afgifna motionen, som upptagits i den af herrar F. Andersson med flere mot lagutskottets utlåtande anförda reservationen.

Herr Lybeck: Då jag är öfvertygad om, att den oinskränkta rösträtt, som för närvarande är rådande inom landskommunerna, icke kan och icke bör få fortfara, så har jag dermed gifvit till kända, hvilken ståndpunkt jag intager till den föreliggande frågan. Helst skulle jag sett, att i det af lagutskottet nu tillstyrkta förslaget äfven ingått någon inskränkning med afseende å rösträtten för jordbruksfastighet, men då nu icke så är förhållandet och jag tillika är öfvertygad om, att denna kammar icke är villig att medgifva någon vidare inskränkning af rösträtten, så får jag låta mig nöja med att yrka bifall till utskottets för-

Om begränsning af den kommunala rösträtten på landet m. m.
(Forts.)

Om begränsning af den kommunala rösträtten på landet m. m.
(Forts.)

slag. Här har visserligen framhållits, att landshöfdingeembetenas utlåtanden skulle angifva, att i allmänhet allting i detta afseende vore väl bestäldt, och jag betviflar icke, att förhållandena skola te sig på det sättet, sådana de kunna komma till länsstyrelsernas kännedom. Många gånger hafva dock beslut tillkommit, som visa något helt annat, men besluten hafva varit affattade i öfverensstämmelse med gällande författningar, så att det ingenting tjenat till att draga dem under länsstyrelsens pröfning. Att mindre lyckliga förhållanden äro att finna i många kommuner, der den afgörande rösträtten utöfvas af en enda eller ett fåtal, derom är jag öfvertygad och derom har jag äfven fullgiltiga bevis.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Alin: Jag uppskattar för min del de skäl, som dels här i kammaren, dels i Konungens befallningshafvandes utlåtanden blifvit mot det kongl. förslaget anförda. Så finner jag riktigt, att man på nu ifrågavarande lagstiftningsområde icke borde besluta någon förändring, innan man fått tillgång till den utredning, hvars verkställande anförtrots åt kommunalbeskattningskomitén. Jag kan också väl förstå, hvad som här anförts mot den föreslagna skilnaden i fråga om rösträtt för jordbruksnäring och för industriell verksamhet, helst denna skilnad enligt förslaget skulle blifva så stor, att rösträtten för aktiebolag nedsattes ända till fem procent af kommunens hela röstetal. Jag kan icke heller underlåta att erinra om de anmärkningar, som af flere Konungens befallningshafvande rigtats mot den föreslagna bestämelsen i § 73 om en kvalificerad pluralitet, i hvilket afseende t. ex. Konungens befallningshafvande i Kalmar län yttrar:

Med erfarenhet af svårigheten mången gång att vid kommunalstämma vinna en knapp röstöfvervigt för beslut, som afse att främja företag, i fråga om hvilkas nytta och behöflighet för orten och dess förkofran blicken hos en mängd skattdragande skymmes allenast af en obestämd fruktan för möjligheten af äfven den oansenligaste ökning af kommunalbeskattningen, anser Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande komiténs förslag, i hvad det afser tillämpande af en kvalificerad röstmajoritet vid afgörande af vissa i 73 och 74 §§ i förordningen om kommunalstyrelse på landet omförmälda frågor icke böra vinna afseende.

Det är emellertid en annan synpunkt, som jag anser mig böra särskildt framhålla, då jag till min synnerliga förvåning funnit, att i de yttranden och utredningar, som i frågan afgifvits, de må hafva kommit från departementchefen, från Konungens befallningshafvande, från lagutskottet eller från de enskilda motionärerna, denna synpunkt, såvidt jag sett, icke alls beaktats — utom i den motion, som förskrifver sig från det s. k. folkpartiet. Hvad jag vill framhålla, är, att äfven om man erkänner, att förhållandena inom kommunerna, hvad angår de rent kommunala ärendena, äro sådana, att en ändring i nu gällande bestämmelser kan vara behöflig, så finnas dock andra områden, der ändring uti ifrågavarande lagbestämmelser icke behöfves, områden, beträffande hvilka det icke anmärkts, att felaktigheter förekomma af

beskaffenhet att behöfva rättas genom den föreslagna lagändringen, men der man i alla fall skall komma att röna inflytande af densamma. Förut i dag har påpekats — och jag tror icke, att denna sak kan nog skarpt framhållas — hvilken betydelse den kommunala rösträtten har med afseende å vårt politiska lif, nemligen denna rösträtts betydelse för Första Kammarens sammansättning genom dess inflytande på valen till landstingen. Det är möjligt, att ändrade bestämmelser behöfvas med afseende å rösträtten i vanliga kommunala angelägenheter; jag vill låta de bevis, som framlagts för detta påstående, gälla hvad de kunna, men jag har icke sett något påstående om att landstingen skulle vara olämpligt sammansatta, och jag tänker mig också, att mängden här i kammaren, hvilken vill vara med om en ändring i fråga om den kommunala rösträtten, dock icke anser bestämmelserna rörande Första Kammarens sammansättning vara sådana, att de behöfva undergå någon förändring.

Om begränsning af den kommunala rösträtten på landet m. m.
(Forts.)

Nu har en af försvararne af den kongl. propositionen, talaren på vermlandsbänken, förklaradt, att den ifrågasatta förändringen icke vore af beskaffenhet att inverka på valen af landstingsmän och deras elektoror, och han försäkrade kort och kraftigt, att man i alla fall skulle komma att välja fosterlandsälskande och bra karlar till elektoror och landstingsmän. Jag kan dock icke så säkert lita på sådana försäkringar som på lagens bestämmelser, och jag kan så mycket mindre skänka full tilltro till försäkringen i detta fall, som han kort derpå framkom med ett yttrande, hvilket, om jag hörde honom rätt, var af beskaffenhet att i hög grad rubba min tillit till hans uppfattning af den föreliggande frågan. Detta yttrande löd, såvidt jag riktigt hörde det, att här finnes en högre synpunkt än rättvisans och billighetens, och denna skulle bestå i behovet af nyttiga reformer, egnade att främja samhällets välsignelsebringande utveckling. För min del tror jag dock, att vid lagstifning det icke gifves någon högre synpunkt än rättvisans och billighetens, och jag fruktar, att, om denna synpunkt icke tillgodoses, stor fara finnes för att den välsignelsebringande utveckling af samhället, hvarom den ifrågavarande talaren i slutet af sitt anförande yttrade sig med så vackra ord, icke vinnes, utan tvärtom motverkas.

Såväl den nämnde talaren som andra hafva förklaradt, att den ändring, som nu föreslagits, vore så obetydlig, att den omöjligen skulle kunna inverka på Första Kammarens sammansättning. Ja, jag undrar dock, huru det kan vara med den saken. Ser man på de siffror, som förekomma i statsrådet och chefsen för civildepartementet anförande till statsrådsprotokollet, så ser det verkligen ut, som om förändringen icke skulle vara så alldeles obetydlig. Om verkningarna af den föreslagna förändringen yttrar statsrådet bland annat:

Iakttaget man verkningarna länsvis, finner man i fråga om de län, der aktiebolagen för närvarande ega ett förherrsande inflytande, nemligen Vermlands, Örebro, Vestmanlands, Kopparbergs, Gefleborgs och Vesternorrlands län, att röstetalet nedbringas i Vermlands län från 245,480 till 74,737, i Örebro län från 201,005 till 57,341, i Vestmanlands län från 128,149 till 37,515, i Kopparbergs län från 174,555

Om begränsning af den kommunala rösträtten på landet m. m.
(Forts.)

till 60,386, i Gefleborgs län från 264,473 till 87,764 och i Vester-norrlands län från 367,820 till 137,635.

Är det nu så, att den ifrågasatta bestämmelsen har en sådan verkan, förefaller det mig högst besynnerligt, om detta icke skulle vara af någon betydelse hvad angår de tillfällen, då rösträtten utöfvas för utseende af landstingens elektoror eller landstingsmän. Men äfven om förändringen skulle vara af mindre betydelse, än de anförda siffrorna synas antyda, må man dock komma i håg, att det är det första steget, som kostar, och att, då *det* väl är taget, det sedan går lättare och fortare med de följande. Låt oss nu taga detta första steg, därför att det är så litet, nästa gång kommer kanske att föreslås precis lika litet, vi taga därför det steget också, och tredje gången går det på samma sätt! Det kan då väl hända, att hvarje särskild gång man icke gått så långt, men det är nu tre steg, och det förstas betydelse har tredubblats.

En hvar af kammarens ledamöter känner ock, att, när vår nuvarande riksdagsordning diskuterades, från olika håll såsom den mest beaktansvärda anmärkningen framhölls, att riksdagsordningen komme att hvila på kommunallagens grund och att denna grundlag således skulle kunna ändras i annan ordning, än som vore stadgad för grundlagsändringar. Bland de skäl, som föranledde, att den nya grundlagen ändock antogs, var utan tvifvel bland de mest afgörande det, att man räknade på, att denna kammare, hvars grund komme att utgöras af den kommunala rösträttslagstiftningen, skulle i sin hand hafva vetorätt mot sådana ändringar af denna lagstiftning, hvilka kunde menligt inverka på kammarens sammansättning. Det tyckes mig ock, som om vi icke böra glömma vigten af att detta veto finnes och vigten af att det användes, då man står inför ett förslag, genom hvars bifallande första steget tages till ändring af innebörden i riksdagsordningens bestämmelser genom en ändring af kommunallagarne.

För min del vill jag icke absolut sätta mig emot en ändring af bestämmelserna i fråga om den kommunala rösträtten. Visserligen synes det mig, som om flere af de anmärkningar, som rigtats mot det föreliggande förslaget, vore väl befogade, men jag kan å andra sidan begripa, att åtskilligt inom det ifrågavarande området kan och bör göras om på det ena eller andra sättet, ehuru det därför visst icke är gifvet, att hvad som bör göras bör ske precis på det sätt, som här föreslagits. Men — såsom jag i början af mitt anförande påpekade — att vi i detta sammanhang också böra göra en ändring i landstingens och Första Kammarens sammansättning, det är icke utredt, knappast ens påstådt, och därför synes det mig, att, om någon ändring skall göras i fråga om den kommunala rösträtten, man bör från all inverkan af de nya bestämmelserna undantaga valen af elektoror till landsting och af landstingsmän. Jag skulle därför hålla före, att § 11 i förslaget borde modifieras på det sätt, att paragrafens början komme att lyda sålunda: "Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal; i andra ärenden än val till landstingsmän eller valmän för verkställande af sådant val må dock ej af aktiebolag rösträtt" o. s. v. Jag har angående denna formulering rådfört mig med en jurist,

som har vana vid affattandet af lagar, men jag anser mig dock icke kunna sätta i fråga, att kammaren skulle utan vidare antaga en här föreslagen formulering af sådan beskaffenhet, hvarför jag anhåller om proposition på återremiss till utskottet i det syfte, jag angifvit.

Om begränsning af den kommunala rösträtten på landet m. m.
(Forts.)

Herr statsrådet Annerstedt: Då statsrådet och chefen för civildepartementet af den samtidigt pågående diskussionen rörande denna fråga i Andra Kammaren är hindrad att här uppträda, så torde det tillåtas mig att med några ord bemöta hvad af föregående talare blifvit anmärkt mot den kongl. propositionen.

Den förste talaren började med att säga, att i den kongl. propositionen icke angifvits någon anledning till att densamma nu framkommit, men om man erinrar sig, hvad som i denna kammare passerade för fyra år sedan, torde man deri finna en klar och tydlig anledning till att propositionen framlagts. Jag vill påminna om, att Första Kammaren vid 1894 års riksdag efter omröstning med 74 röster mot 56 beslöt att uttala, att kammaren ansåg en begränsning af den kommunala rösträtten på landet böra ega rum, och detta i strid mot hvad pluralitetet af ledamöterna från denna kammare i lagutskottet tillstyrkt. I detta beslut torde en tillräcklig anledning funnits för regeringen att taga frågan i öfvervägande. Det torde också vara i allas minne, hurusom denna fråga om begränsning af den kommunala rösträtten vid nästan hvarje riksdag varit föremål för motioner och beslut af medkammaren samt att, ehuru dessa motioner af Första Kammaren tillbakavisats, härstädes dock under diskussionen i dessa frågor städse framkommit uttalanden om att i vissa afseenden en begränsning af den kommunala rösträtten vore behöflig, fastän man ville afvakta en utredning af frågan och de resultat, en sådan kunde utvisa. Då nu denna utredning blifvit verkställd och då under senare tider knappast vid någon riksdag saknats uttalanden från ledamöter i denna kammare, i öfrigt tillhörande vidt skilda partier, om att hvad som i främsta rummet behöfdes vore en inskränkning i aktiebolagens rösträtt, så torde det icke kunna anses, att regeringen förfarit felaktigt, då den upptagit just den sistnämnda delen af frågan till undersökning.

Ett skäl, som ofta anförts och, såvidt jag vet, icke någonsin blifvit vederlagdt, är också det, att frågan om aktiebolagens rösträtt intager en annan ställning än frågan om inskränkning i den kommunala rösträtten i allmänhet och särskildt frågan om inskränkning i röstvärdet för jordbruksfastighet. Det har många gånger upplysts — och jag tror ej, att man kan påstå, att detta är origtigt — att aktiebolagen visserligen ytterst sällsynt missbruka sin öfvermägt på kommunalstämmorna på sådant sätt, som exempelvis angifvits af en föregående talare, men att det dock är ganska vanligt och ju för öfrigt helt naturligt, att aktiebolagen använda sin rösträtt till att genomdriva beslut angående kommunens deltagande i företag, som, efter aktiebolagets mening nyttiga och lämpliga, dock äro förbundna med utgifter, hvilka icke genast kunna bestridas, utan måste genom upptagande af lån fördelas på flere år. När sedermera på grund af förändrade omständigheter den industriella anläggning, som föranledt bolagets tillkomst, upphör,

Om begränsning af den kommunala rösträtten på landet m. m.
(Forts.)

måste dock fortfarande de förbindelser, kommunen åtagit sig, fullgöras, och denna tunga drabbar då jordegendomen, som alltid finnes kvar och hvilken måste ansvara för de utgifter, som äro nödvändiga och till hvilka kommunen rättsligt förpligtat sig — detta alldeles oberoende deraf, huruvida jordbruksnäringen inom kommunen för tillfället kan med fördel bedrivas eller icke.

Under sådana förhållanden torde man kunna anse, att det icke saknas skäl för att, oberoende af frågan om inskränkning i den kommunala rösträtten i öfrigt, underkasta aktiebolagens rösträtt en inskränkning.

Jag ber härvid med anledning af ett yttrande af den förste talaren att få fästa uppmärksamheten på att regeringen ingalunda förbiset, att de aktiebolag, som äro egare af jordbruksfastighet, dock icke böra i fråga om rösträtten försättas i annan ställning, än den hvarje annan jordegare intager. Till följd af den begränsning, regeringens förslag i detta afseende erhållit, torde ock, efter hvad jag föreställer mig, betydelsen af den förste talarens anmärkningar vara i väsentlig grad reducerad. Det är tydligt, såsom äfven af erfarenheten tillräckligt ådagaläggas, att den stora klass af aktiebolag, hvilken syslar med den näring, den förste talaren representerar, endast ytterst undantagsvis kunna inrätta sig på annat sätt, än att de förvärfva jordegendom af betydlig utsträckning och stort taxeringsvärde. Vid sådant förhållande ligger det ock i öppen dag, att till följd af den ändring, som uti förevarande hänseende genom den kongl. propositionen blifvit gjord i komiterades förslag, den tabell, som uppgjorts rörande verkningen af inskränkningen utaf aktiebolagens rösträtt, måste i väsentlig grad modifieras. Det är tydligt, att järnbruk, sågverk och dylika anläggningar enligt det kongl. förslaget bestämmelser fortfarande skola vara i besittning af en betydande rösträtt inom de kommuner, der rörelsen bedrivas.

Såsom jag förut erinrat, erkände Första Kammaren för fyra år sedan behovet af att något i denna fråga åtgjordes, och det förefaller mig då, som det skulle vara en naturlig följd häraf, att Första Kammaren i dag vidtager den föreslagna åtgärden till inskränkande af aktiebolagens rösträtt, derest nemligen kammaren finner detta kunna ega rum utan fara för de berättigade intressen, hvilka framhållits af den siste talaren. Jag håller fullkomligt med honom deri, att en inskränkning i den kommunala rösträtten icke bör medgifvas af Första Kammaren, i fall det kan visas, att ändringen skulle medföra någon fara för att den karaktersskillnad mellan kamrarna, hvilken grundlagen funnit angeläget att uppställa och bevara, skulle kunna rubbas, men jag tror, att de siffror, som återfinnas i den verkställda utredningen, tillräckligt ådagalägga, att sådana farhågor som de af den nämnde talaren angifna icke behöfva hysas. Af den tabell, som återfinnes på sid. 80—81 i komiterades förslag, finner kammaren, att antalet aktiebolag, som skulle drabbas af den ifrågavarande inskränkningen, för hela riket blott uppgår till 437. Härvid är dock att observera, att i denna siffra äfven inräknats antalet af de aktiebolag, som visserligen till öfvervägande del beskattats för annan inkomst än af jord-

bruksfastighet, men i hvilkas beskattning otvifvelaktigt äfven ingår sådan fastighet. Man kan således icke utan vida utförligare undersökningar, än som skett, afgöra, huru många af dessa 437 aktiebolag verkligen komma att drabbas af inskränkningen, men säkert är, att detta tal är en maximisiffra.

Då man tillika erinrar sig, att det gifves ett stort antal kommuner, der det finnes flera röstberättigade, som en hvar uppskattats till mer än $\frac{1}{20}$ af kommunens röstetal, är det uppenbart, att den inskränkning, som den ifrågasatta lagändringen i själfva verket medför beträffande industriens rösträtt inom kommunerna, i det hela blir för industrien mycket mindre, än hvad de förebragta siffrorna tyckas visa, och att, i samma mån som antalet af industriidkare växer, inskränkningen kommer att i realiteten visa sig obetydlig. Den enda påföljden blir, att industriidkarne, hvilka få antagas i kommunala angelägenheter hafva gemensamma intressen, måste vara eniga för att kunna göra sin mening gällande, och häri ligger enligt min uppfattning ingen olägenhet. Undersöker man t. ex. förhållandet i Vesternorrlands län, der det största antalet af begränsningen träffade aktiebolag finnes, eller 41, visar valstatistiken, att af dessa icke färre än 21 förekomma i socknar, der det finnes respektive 4 eller 3 industriella anläggningar med taxering, som i röstetal ger för hvarje mer än $\frac{1}{20}$ af kommunens hela röstetal. Ytterligare sex sådana aktiebolag äro belägna två och två i särskilda socknar. Endast 14 af aktiebolagen tillhöra således särskilda socknar. Den undersökning, som företagits rörande Skaraborgs län, visar, att af dess 263 kommuner endast 14 skulle drabbas af en sådan ändring i rösträtten som den här föreslagna. Går man till ett tredje län, der också antalet af industriella anläggningar är mycket stort, nemligen Malmöhus län med 37 stora aktiebolag, som drabbas af inskränkningen, så visar det sig, att dessa i främsta rummet utgöras af sockerfabriker och de stora kolindustrierna, hvartill kommer en och annan mekanisk verkstad, några tegelbruk och yllefabriker o. s. v. Jag hemställer, om Första Kammarens ledamöter verkligen kunna tro, att en nedsättning i rösträtten för dessa på landsbygden belägna anläggningar skall kunna inverka på valen till landstinget i Malmöhus län och derigenom på besättandet af länets bänk i kammaren. Jag föreställer mig, att det ligger i öppen dag, att så icke kan blifva händelsen, och enligt min uppfattning är ett yttrande, som vid ett föregående tillfälle, då denna fråga diskuterades i Första Kammaren, fäldes af dess nuvarande vice talman, fullkomligt riktigt, då han beträffande ett förslag, som dessutom var vida mer genomgripande än det nu föreliggande, uttalade, att genom dess antagande komme icke landstingens sammansättning och än mindre valen till Första Kammaren att beröras.

Under sådana förhållanden synes det mig vara i öfverensstämmelse med Första Kammarens för fyra år sedan fattade beslut, om kammaren dag godkänner det af Kongl. Maj:t framlagda förslaget.

Den siste talaren framhöll, att förslaget icke borde antagas därför, att derigenom skulle det första steget tagas till en sådan inskränkning i rösträtten, som kunde verka menligt på Första Kammarens sammansättning, men jag ber att få erinra om att skälen till inskränkningen

Om begränsning af den kommunala rösträtten på landet m. m.
(Forts.)

Om begränsning af den kommunala rösträtten på landet m. m.
(Forts.)

af aktiebolagens rösträtt äro af den beskaffenhet, att de icke kunna återopas i fråga om inskränkning af den kommunala rösträtten för jordbruksfastighet. Då dessutom i det kongl. förslaget rösträtten för jordbruksfastighet är bibehållen oinskränkt äfven för aktiebolag, som i öfrigt drifva industriell verksamhet, synes mig Första Kammaren vara tillräckligt skyddad mot beskyllningen för bristande konsekvens, derest kammaren vid kommande tillfällen af hänsynen att bevara sin hittills varande ställning skulle finna sig hindrad att bifalla förslag om mera ytterligt gående inskränkningar i den kommunala rösträtten.

På de skäl, jag nu anfört, hoppas jag, Första Kammaren måtte godkänna det af Kongl. Maj:t framlagda förslaget, hvartill jag anhåller att få yrka bifall.

Herr Hasselrot: Efter det anförande, som kammaren nyss hört från statsrådsbänken, kan jag fatta mig synnerligen kort, då jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts och utskottets förslag. Jag har mycket litet att tillägga.

Säkert erinrar sig en och annan af kammarens ledamöter, att, då denna fråga förut varit före, jag yttrat mig för en vida längre gående inskränkning än den nu föreslagna, och om jag skulle följa min personliga uppfattning, skulle jag instämma i greve Hamiltons yrkande. Men jag är öfvertygad om att detta icke kan för närvarande vinna bifall, och jag nöjer mig därför med de förbättringar i de nuvarande förhållandena, som innehållas i Kongl. Maj:ts proposition. Om man icke kan få det man helst önskar, får man ju taga det näst bästa.

Mot förslaget har det gjorts åtskilliga anmärkningar, bland annat den, att icke några verkliga missbruk egt rum genom aktiebolags rösträtt, och att det således icke förefunnes någon nödvändighet att inskränka denna. Jag är emellertid icke viss om, att icke ganska stora missbruk egt rum, utan jag tror tvärtom, att så skett på många håll. Äfven om Konungens befallningshafvande icke fått reda på sådant, så har man dock rätt ofta, om man följt med i pressen, sett uppgifter om missbruk af ifrågavarande anledning. Möjligen har det legat någon öfverdrift i framställningen härom, men "ingen rök utan eld"; och äfven om missbruket icke varit stort, så kan det dock icke nekas, att den nuvarande lagen medgifver möjlighet till missbruk.

För så vidt jag förstår, är det emellertid hufvudsakligen ett skäl, som inverkar på flere af kammarens ledamöter att icke godkänna Kongl. Maj:ts förslag. Det är det, som den ärade talaren på upplandsbänken anförde, då han uttalade, att genom en sådan lagändring som den här föreslagna grunden för kammarens sammansättning i någon mån äfventyrades.

Vore det förhållandet, skulle jag finna det helt naturligt, att kammaren icke ansåge sig kunna bifalla förslaget. Justitieministern har emellertid klart och tydligt visat, att man icke kan hysa någon verklig fruktan för att denna förändring, som skulle nedsätta aktiebolagens rösträtt i omkring 400 spridda kommuner i vårt land, skulle hafva den inverkan, att, om också elektorerna i dessa kommuner valdes efter

en annan röstgrund än hittills, valen till landstingen derigenom blefve nämnvärdt olika, och ännu mindre, att landstingen derefter och i följd deraf skulle kunna antagas få olika uppfattning om valen till Första Kammaren. Mig förefaller detta orimligt. Talaren på uplandsbänken ansåg likväl, att äfven om man icke kunde befara en sådan inverkan, så borde man dock icke godkänna förevarande förslag, därför att det innebure det första steget, och att man icke borde taga det första steget, om man icke ville taga det andra. Jag vet icke något farligare skäl mot all reform än detta. Skulle det göras gällande, skulle knappt någon reform kunna genomföras. Man skulle blott säga: "göra vi detta, äro vi inne på ett sluttande plan och veta icke, hvart det bär." För min del tror jag, att, när en fråga föreligger, man bör se på den i och för sig, och se efter, om den kan medföra olägenheter och om den är riktig eller icke, samt derefter bestämma sitt beslut.

När frågan sedan kommer före om en ytterligare inskränkning, då är det kammarens rätt och pligt att se till, hvad denna innebär, och, om så finnes lämpligt, då säga nej. Om så illa skulle vara, att kammarens sammansättning vore baserad på aktiebolagens röst-öfvervigt i kommunerna, så bör den grunden i allt fall ändras. Det kan nemligen i min tanke icke vara lämpligt, att Första Kammaren är baserad på en så dålig grund. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Dickson: Jag delar till fullo de betänkligheter, som talaren på uplandsbänken framställt i fråga om den verkan, förslaget skulle utöfva på Första Kammarens sammansättning. Det är visserligen klart, att en rubbning icke kan ske af landstingens sammansättning i t. ex. Malmöhus och Skaraborgs län, som äro delade i ett stort antal små kommuner. Men ser man på förhållandena i de län, som ligga i mellersta Sverige, Örebro, Vermlands, Vestmanlands, Kopparbergs och Gefleborgs län ända upp till och med Vesternorrlands län, så finner man en så betydlig rubbning genom begränsningen af aktiebolagens rösträtt, att man måste inom sig vidgå, att här föreligger en fara för kammarens sammansättning.

En talare på kristianstadsbänken framhöll, att de nuvarande förhållandena äro förenade med åtskilliga olägenheter, och han medgaf, att den ifrågakända förändringen äfven skulle medföra vissa sådana. Detta tycker jag dock icke bör nu föranleda en ändring af lagen, utan blott ett noggrant öfvervägande af frågan; och jag tror, att målet bäst skulle vinnas, om man låte frågan hvila, tills frågan om den kommunala beskattningen blefve afgjord. Att nu inskränka bolagens rösträtt till en tjugonedel af kommunens fyrktal, finner jag betänkligt. Det verkar icke synnerligen mycket i stora kommuner, men det finnes små kommuner, der det finnes ett stort bolag och några hemmansegare. Der komma bolagen i mycket dålig ställning. Ett exempel härpå anfördes just af öfverdirektör Sidenbladh i hans reservation, då han anför exempel på en kommun, der det skulle inträffa, att ett bolag, som bidrager till största delen af kommunens utgifter, skulle få sin rösträtt nedsatt så, att det skulle få mindre att säga än en annan röst-

Om begränsning af den kommunala rösträtten på landet m. m.
(Forts.)

Om begränsning af den kommunala rösträtten på landet m. m.

(Forts.)

egande, hvilken ej skattar för tiondedelen af hvad det nämnda bolaget gör. Detta förefaller mig icke vara en gynsam ställning, och skulle vi få progressiv beskattning till kommunen, så skulle ställningen blifva synnerligen betänklig.

Jag tror icke, att man för ögonblicket kan finna en lämplig och passande redaktion för ett förslag i det syfte, jag önskar, hvarför jag förenar mig med dem, som yrka afslag.

Friherre Klingspor: I paragraf 11 mom. 1 står i de sista två raderna följande: "Ej heller må någon rösta för högre röstetal, än som sammanlagdt tillkommer öfrige röstegande inom kommunen." Det kan ju låta, som om detta icke skulle medföra någon olägenhet, men jag har ansett mig böra framhålla, att jag vidhåller min förut uttalade uppfattning, att sådana förhållanden kunna inträffa, att en röstegande har och måste hafva röstöfvervigt. Att det ligger någon orättvisa i en sådan princip, att någon skulle kunna få bestämma ensam i en kommun, kan jag icke gå in på. Eger jag hela kommunen, vare sig jag disponerar den sjelf eller genom arrendatorer, får jag också vidkännas alla utgifter för kommunen, och då är det säkert icke någon orättvisa, att jag får bestämma kommunens beslut. Detta är emellertid ett platoniskt uttalande, som icke har någon praktisk betydelse.

Jag vill vidare framhålla, att det endast är i 44 kommuner i hela Sverige, således endast i hvar femtionde, som detta förhållande förekommer, att en enda har större röstetal, än som sammanlagdt tillkommer öfrige röstegande i kommunen. Jag vågar påstå, att om vi undantaga det nyss omnämnda förhållandet, då det måste anses fullt befogadt, att en röstegande har bestämmanderätt i kommunens angelägenheter, så äro de återstående fallen enligt min åsigt icke så afsevärda, att det därför kan vara skäl att lagstifta allt för våldsamt.

Jag minnes väl från det tillfälle, då frågan för fyra år sedan var före, hurusom den nuvarande justitieministern kanske allra kraftigast framhöll, att någon åtgärd borde ske tillinskränkning af aktiebolagens rösträtt. Jag framhöll då, att aktiebolagen icke borde särskildt angripas, utan blott de s. k. lösa fyrkarne. Detta skulle man söka i någon mån eftersträfvade, ty de hotade att antaga så stora dimensioner, att de i många fall utöfvade en ofördelaktig inverkan i landskommuner, der industriella anläggningar och millionföretag uppstått. Jag erkänner gerna, att med den begränsning, Kongl. Maj:t gjort i afseende derå, att aktiebolagens rösträtt icke skulle inskränkas för jordbruksfastighet, en stor modifikation egt rum, och jag skulle därför, om jag ser saken från Skaraborgs läns synpunkt, icke hafva något att invända mot Kongl. Maj:ts förslag, ty det berör ytterst litet detta län. Men man får i så viktiga saker, som denna är, icke ensamt tänka på den ort, der man är hemma, utan man måste tänka på att icke den begränsning, som riktas mot andra håll, kan medföra olägenheter af mera omfattande politisk eller ekonomisk innebörd. I detta fall måste alla Sveriges delar vara solidariska. Jag tror därför, i likhet med herr Dickson, att en begränsning af aktiebolagens rösträtt till en tjugonedel af kommunens fyrktal är så stor, att ovilkor-

ligen deraf uppkomma afsevärda olägenheter. Jag vill betona, att jag såsom konservativ jordbrukare icke vill utbyta en bruksegares eller bruksdisponentens röstöfvervigt mot hans arbetares och aflönade tjänstemäns, ty inom kommunen representera jordbrukarne och dessa lönade arbetare mycket olika intressen. De frågor, som mest förekomma, äro fattigvårds- och skolfrågor, och just i dessa hafva de mycket olika intressen. Jag tror, att det blir en mycket ojemn strid, om bolagens rösträtt reduceras för våldsamt, och jag tror, att arbetarne med sina röster kunna komma att förlama jordbrukarnes inflytande, och dock få dessa sistnämnda bära konsekvenserna af beslutet och utgifternas tyngd. Jag kan således icke undgå att känna oro i förevarande afseende, ty vi få icke tänka som hufvudsakligt mål blott på att begränsa *bolagens* rösträtt, utan äfven på dess konsekvenser. En begränsning af bolagens rösträtt skulle gifvetvis innebära, att i de kommuner, der de drifva sin verksamhet, ökad inflytande på kommunens angelägenheter gäfves åt personer, tillhörande den klass människor, hvilka lätt kunna genom agitation sammanföras till enighet, så att derigenom frågor kunde genomdrivas, som icke stå i öfverensstämmelse med kommunens bästa, enligt den uppfattning derom, de besuttna jordbrukarne i regel hafva. Då jag står inför detta förhållande och icke har att välja mellan en tiondedel eller en tjugonedel, så vågar jag icke göra något bestämdt yrkande. Jag sluter mig närmast till hvad herr Dickson sagt och de tankar, som uttalats af herr Alin, och jag tror, att en så vigtig fråga som denna icke skall lida på, om den ytterligare får mogna i omdömet. Med fullt erkännande, att en begränsning i någon form bör ske, betonar jag dock, att i föregående tider på landsbygden blott jordbrukarne utöivat rösträtt och att det angående industrien förklarats, att, som allt utgått och hade sin bärighet från jorden, andra fyrkar icke skulle hafva någon rösträtt alls. Så var det förr. Men när nu förhållandena utvecklat sig anorlunda och det blifvit stora industrier med ty åtföljande stora arbetarstammar med höga afföningar, så har frågan kommit i ett annat skede, som tarifvar särskild betänksamhet vid afgörandet. Vid dessa förhållanden har jag icke något särskildt yrkande att framställa.

Om begränsning af den kommunala rösträtten på landet m. m.
(Forts.)

Herr Wester: Det är med anledning af ett yttrande, som den ärade representanten på upplandsbänken nyss fälde, jag nu begärt ordet. Enligt hans uppfattning skulle jag hafva sagt, att denna fråga kunde ses från en *högre* synpunkt än från rättvisans och billighetens. Jag ber då att, så vidt jag kommer i håg mitt förra anförande, få återupprepa mina ord, att denna fråga kan ses äfven från en *annan* synpunkt än från rättvisans och billighetens. Jag hade förut framhållit, huru frågan ställer sig, om man endast såge den från nyssnämnda synpunkt, och min åsigt om det berättigade af en annan stöder jag derpå, att äfven staten är en organism och följaktligen underkastad vilkoren för en sådan: lif och utveckling. Vid många tillfällen har man i fråga om det politiska lifvet i vårt land gjort den erfarenheten, att ett envist motstånd mot en i och för sig nyttig och nödig reform endast har den verkan, att denna vid slutligt genomförande tager med

Om begränsning af den kommunala rösträtten på landet m. m.
Forts.)

sig af bestående förhållanden långt mer, än önskligt hade varit, och mer, än det hade blifvit fallet, om reformen genomförts i tid. Till stöd för min åsigt i föreliggande fråga anfördes den omständigheten, att förhållandena nu vore ändrade, hvadan äfven förändrad lagstiftning vore af behovet påkallad. Mångenstädes öfverflyttas magten inom kommunen från jordbruket till industriella verk och inrättningar, hvilkas disponenter snart hade den odelad. Jag tror emellertid, att den 30-åriga striden, som förts rörande denna fråga, nu bör finna sin fredliga lösning, sedan Kongl. Maj:t framlagt ett så moderat förslag i ämnet, och yrkar jag sålunda fortfarande bifall till utskottets hemställan.

Herr Benedicks: Jag har känt mig direkt uppfordrad af yttranden, som blifvit fälda dels af den ärade representanten på kristianstadsbänken, hvilken nyss hade ordet, och dels af tvenne andra talare, då jag, ehuru måhända med orätt, uppfattat dessa yttranden såsom adresserade till mig, och detta på den grund, att jag ju personligen nyligen stått omnämnd i ett par tidningar, hvilka omtalat de kommunala rösträttsförhållandena inom min hemort. Denna skildring läste jag i torsdags morgse, och då det i går var helgdag, har jag icke varit i tillfälle att härpå ingå uti svaromål, hvilket för öfrigt kanske icke blifvit beaktadt. Det är således med nöje, jag nu begagnar tillfället att närmare belysa här berörda förhållanden, i synnerhet då det fall, som här är före, kan tjena såsom bevis just för motsatsen af hvad man med det anförda åsyftat. Jag tager mig därför friheten att, ehuru de röra mig personligen, framlägga fakta.

I den kommun, jag tillhör, finnes ett bolag, Gysinge aktiebolag, som utöfvar rösträtt för — jag kan nu icke lemna en precis uppgift, ty kommunens fyrktal varierar ganska mycket — i alla händelser mer än $\frac{1}{3}$, men icke fullt $\frac{1}{2}$ af kommunens hela röstetal. Sjelf har jag varit ordförande i styrelsen för den beslutade nya jernvägen Sala—Gysinge—Gefle, och då denna styrelse förelade de olika landtkommunerna, bolagen och städerna förslag å de summor, som af dem lämpligen ansågos böra tecknas, förekom deribland en summa af 100,000 kronor för Öster Fernebo kommun, der Gysinge är beläget. Alla i kommunen röstberättigade gingo först med nöje in på förslaget. Enligt kommunalstämmoprotokollet var beslutet enhälligt, icke en röst höjde sig deremot. Då vi sedermera beslutit att sjelfva trafikera vår bana, med anledning deraf, att något antagligt anbud icke kunnat erhållas, behöfdes ytterligare penningar; jernvägens anspråk på kommunens bidrag höjdes så småningom först med 30,000 kronor och, då denna summa visade sig icke tillräcklig, med ytterligare 20,000 kronor eller 50,000 mer än den först tecknade summan. Men då satte sig hemmansegarne deremot, på den grund att under tiden en annan jernvägslinie, konkurrerande med den första och tangerande den nordliga delen af socknen, hade blifvit projekterad, och samtidigt föreslogs, att för denna sistnämnda linie 30,000 kronor skulle tecknas. Det förefans icke — jag framlägger blott nakna fakta — någon utredning rörande banans rentabilitet eller närmare uppgift om hennes sträckning o. s. v. Den kan ju blifva mycket bra, men motsatsen kan också inträffa. Emellertid,

Om begränsning af den kommunala rösträtten på landet m. m.
(Forts.)

denna jernväg skulle ovilkorligen blifva en konkurrent till den andra redan beslutade banan, i hvilken kommunen redan var intresserad till ett belopp af 100,000 kronor, och för hvilken 20,000 kronor skulle tecknas just i sammanhang med den andra. Hvad hade följden blifvit, i fall icke röstöfvervigt funnits på bolagets sida? Den linie, som först erhållit bidrag af kommunen, hade kanske icke kommit till stånd utan ytterligare teckning, och Gysinge bruk, som sjelft hade tecknat 200,000 kronor i företaget, hade blifvit tvunget att till den del, hvarmed det svarar för kommunens förpligtelser, understödja en med den egna banan konkurrerande linie. För att rätt bedöma saken i öfrigt, bör man äfven ihågkomma, att den förbittring, som enligt tidningarne blifvit väckt af sakens utgång, framkallats af en teckning, utgörande per fyrk 2 kronor 65 öre, under det teckningen i andra kommuner uppgår till mångdubbelt högre belopp. I den söder om Fernebo belägna kommun, der Gysinge bruk visserligen har del, men der jag icke annat än genom personlig inflytelse kunnat verka, hafva för nu ifrågavarande jernväg tecknats 140,000 kronor för kommunens och för enskildes räkning 25,000 kronor, och detta uti en socken, som innefattar endast obetydligt mer än 12,000 fyrkar, utgörande sålunda de tecknade bidragen 13 kronor per fyrk. I socknen norr om Fernebo hafva tecknats 150,000 kronor för kommunen och 50,000 kronor af enskilde, summa 200,000 kronor för ett fyrktal af närmare 22,000, eller 9 kronor per fyrk. Här af framgår tydligen, att, när kommunerna fått sköta sig sjelfva, utslaget blifvit helt annat; och klagovisor hafva icke förekommit såsom i det nu af mig berörda fallet. Hade utgången i detta fall blifvit en annan, så skulle påtagligen, då Gysinge är den förnämsta industriella inrättningen inom Öster Fernebo kommun, denna senare icke blott gått miste om förhöjda inkomster å jernvägen, utan äfven gjort förlust genom minskade tillfällen till afsättning, hvarvid Gysinge i första rummet hade blifvit förlorande. Genom ökad afsättning kommer nu i stället nämnda kommun att beredas vinst, kanske mer än någon annan kommun. Hade lagen varit sådan, som här nu föreslås, så hade antagligen denna jernväg icke kunnat komma till stånd. Jag är mina opponenter tacksam för den anledning, de gifvit mig att framlägga de fakta, jag nu meddelat.

Med anledning af herr statsrådet och chefens för justitiedepartementet yttrande ber jag få framhålla, att man enligt min uppfattning bör skilja på de yttre förhållanden, som framkallat Kongl. Maj:ts proposition, och de inre sakliga skälen för densamma. Hvilka de yttre förhållandena äro, veta vi. Man har öfver allt skrikit om Första Kammarens öfvertag öfver den Andra. Att Första Kammaren är en nagel i ögat för åtskilliga inom Andra Kammaren, veta vi sedan gammalt. Ehuru det icke blifvit utsagdt, att all magt skall samlas i salen på andra sidan, veta vi dock, att tendensen går deråt. I den kongl. propositionen återfinnas orden: "träffandet af anordningar, som, utan att innebära allt för stora rubbningar i det bestående, kunde finnas egnade att betrygga denna utveckling och på samma gång, så vidt möjligt, förebygga de *olügenheter*, som med systemets oinskränkta tillämpning under vissa förhållanden visat sig vara förknippade. Detta

Om begränsning af den kommunala rösträtten på landet m. m.
(Forts.)

kan sammanställas med landshöfdingeembetets i Halland yttrande, att det enligt dess åsigt vore mycket passande, om rörande de påstådda olägenheterna en utredning egde rum. Det skulle då kanske visa sig, att dessa vore af samma halt som de, jag nyss haft tillfälle att redogöra för.

Det har vidare talats om, att regeringen mycket nådigt lemnat de industriella verken rätt att fortfarande rösta för innehafvande jordbruksfyrk. Vi få vara tacksamma, så länge vi få behålla denna "förmån", men jag hemställer, huruvida det är troligt, att denna industri, som nu börjar utveckla sig i vårt land, som söker sig upp till vattenfallen och med elektricitetens tillhjälp tager fram hittills oanade skatter, äfven kommer att besitta jordbruksfastigheter i större utsträckning.

För min del tror jag det icke. Och vi hoppas ju så intensivt, att vi här i Sverige skola få en industri, som kommer att öfverglänsa allt, hvad vi förut hafva. Men, mina herrar, huru behandlas denna industri? Industrien skall betala, men den får icke utöfva rösträtt i förhållande till hvad den betalar. Industrien skall betala, men jordegaren är den, som bestämmer. Är det rättvisa? Jag tror likvisst, att här liksom alltid gäller satsen: "justitia fundamentum regnorum".

Herr statsrådet talade vidare om, att i Malmöhus län skulle det icke blifva några rubbningar. Jag vill tro honom derutinnan. Men jag anhåller å min sida att äfven blifva trodd, då jag säger, att i det län, hvori jag bor, Gefleborgs län, med största sannolikhet rubbningar och stora rubbningar komma att uppstå, och jag har hört sägas, att så äfven kommer att ske i de län, som ligga norr om Gefleborgs län.

Slutligen har lagutskottets ärade ordförande talat om skälet att gifva efter i tid. Ja, mina herrar, på andra sidan Kölen hafva vi ett land, för hvilket eftergifter gjorts oupphörligen. Jag hemställer, huruvida det eftergiftssystemet visat sig lämpligt för vårt land. Derfor kan det vara skäl att betänka sig två gånger, innan man gör något i denna sak, som kommer att medföra så stor orättvisa för industrien. Då man säger: tagen detta, mina herrar, påminner det mig om en händelse i Bayern. Bland några resande på en båt å Königssee kände sig en af dem mycket nervös, emedan det började storma hårdt, och i förtviflan störtade han sig på hufvudet i sjön och drunknade, under det att reskamraterna, som förhöllo sig lugna, utan äfventyr kommo lyckligt i land.

Då vi hittills fått rösta efter det kommunala skattebidraget, torde vi böra betänka oss, inuan vi taga ett lagförslag, som stadgar, att aktiebolagen endast få rösta för högst en tjugonedel af kommunens hela fyrktal.

Slutligen ber jag att få påminna om en sak, som här icke talats om, och det är ett uttryck i 11:te §. Der står: dock må ej af aktiebolag rösträtt för andra beskattningsföremål än jordbruksfastighet utöfvas för mera än en tjugonedel af kommunens hela fyrktal. Observera uttrycket: dock må ej af *aktiebolag* rösträtt o. s. v. Det står icke taladt om *ett* aktiebolag; meningen är kanske *ett* aktiebolag — men om det finnes flera aktiebolag i en kommun, skulle de efter en

annan tydning tillsammans icke få rösta för mer än en tjugonedel. Det är således påtagligen en otydlighet hos förslaget, som gör, att det icke bör antagas, sådant det nu är.

Jag kan väl gå in på, att de stora röstöfvervigterna kunna leda till missbruk, men jag tror, att, då min egen erfarenhet är sådan och då vi se, att Konungens befallningshafvande i länen upprepade gånger yttrat sig på samma sätt, man icke kan säga, att det vore i ringaste mån nödvändigt att antaga den föreslagna lagförändringen. Ingen har påstått, att de nuvarande förhållandena äro utan vank, utan fel, nej, det finnes ingenting fullkomligt här i verlden af menskliga inrättningar. Men jag skulle vilja fråga herrarne: huru kommer det att ställa sig, om vi antaga Kongl. Maj:ts förevarande proposition? Kommer det att blifva bättre *da*? Jag tror tvärtom. Det egna intresset kommer att spela så in, att förhållandet blifver ofantligt mycket sämre, och de, som hittills fått heta fyrktalstyranner, komma i stället under andra fyrktalstyranner, som hafva helt andra intressen, och de komma då att få betala mera, än hvad rättvisan kräfvär. Det fordras icke mycken eftertanke för att inse, att en massa anspråk under hvarjehanda svepskäl då skola komma fram, hvars tillfredsställande bolagen få betala. Alltså, mina herrar, kommer den sista villan att blifva större än den första.

Då det är lagstiftarens skyldighet att stifta rättvisa lagar, måste jag motsätta mig denna lag, men på samma gång erkänner jag, att en annan lydelse af förslaget hade kunnat godkännas. Men jag är icke jurist och således icke i tillfälle att formulera ett sådant förslag. Här utkämpas en kamp mellan industrien och jordbruket. Men hvarför skall industrien motarbetas, då, såsom det framgår af komitéutredningen, under samma tidrymd från 1871 till 1892 jordbruksfyrken ökats med $33\frac{1}{2}$ procent, under det industrien deremot ökats nära nog fyrdubbelt eller med öfver 129 procent. Bör en industri eller en näring, som går så framåt, klafbindas, såsom här är meningen? Är det rättvist att så behandla dess utöfvare? Jag för min del kan icke finna det. Någon annan *modus* måste utfinnas, om man vill lyckas vinna det, Kongl. Maj:t och lagutskottet afsett att vinna. Jag yrkar därför fortfarande afslag.

Herr Alin: Det torde väl icke finnas någon i denna kammare, som icke medgifver, att den frågan, huruvida ändring i de kommunala rösträttsförhållandena utöfvar inflytande i konstitutionellt afseende, är af så betydande vikt, att väsentligt afseende dervid måste fästas, för så vidt man finner någon anledning att antaga, att den nu föreslagna ändringen kommer att utöfva inflytande i nämnda hänseende. Jag behöfver med afseende derpå, huruvida anledning finnes att antaga, att den nu föreslagna ändringen kommer att utöfva inflytande i detta fall, icke göra mer än hänvisa till hvad den ärade representanten på malmöhusbänken yttrade. Det har också medgifvits af den, som försvarat den kongl. propositionen, att utredning ur den ifrågavarande synpunkten icke föreligger; och i fråga om en sak, som i konstitutionellt afseende kan spela en rol, är det väl det minsta, man kan begära,

Om begränsning af den kommunala rösträtten på landet m. m.
(Forts.)

Om begränsning af den kommunala rösträtten på landet m. m.
(Forts.)

att, innan man besluter en lagändring, man åtminstone utredt, om och i hvad mån den skulle utöfva ett dylikt inflytande.

Min ärade vän, ordföranden i lagutskottet, anmärkte mot hvad jag yttrade om att hvad nu ifrågasattes endast vore första steget, att det hade man icke att fästa afseende vid; man skulle taga sakerna för sig och låta följande beslut komma oberoende af det beslut, vi nu fatta. Det är mig verkligen synnerligen svårt att ställa mig på den ståndpunkten, ty ser man på Kongl. Maj:ts proposition och de uttalanden, som från olika håll gjorts, så utgår man allmänt derifrån, att detta förslag endast är *början* till något, som skall komma. Den saken har med all önskvärd tydlighet blifvit framhållen, särskildt af lagutskottets vice ordförande, som säger, att han är öfvertygad om, att, i fall "ändring nu komme till stånd i den omfattning, Kongl. Maj:t föreslagit, densamma snart skulle *genom förhållandenas egen magt* draga med sig de ytterligare förändringar, som äro behöfliga".

Under sådana förhållanden synes det mig, som om man verkligen bör tänka på betydelsen af det beslut, man nu går att fatta, äfven ur den synpunkten, att ett bifall till förslaget, sådant det är, skulle, i och med att det vore det första steget, också vara ett i sina konsekvenser öofverskådligt afsteg från den principen, att man icke med hänsyn endast till rent kommunala förhållanden bör göra ändringar i den kommunala lagstiftningen, som kunna inverka i konstitutionellt afseende.

Jag skulle visserligen kunna rösta för det förslag, som blifvit framställt om afslag, ty utom de anmärkningar, som med fog kunna göras mot förslaget innehåll, står det kvar, hvad herr Dickson framhöll — sammanhanget med den kommunala beskattningsfrågan — och det förefaller mig något eget, att om, såsom föredragande departementschefen framhållit, den kommunala rösträttsfrågan i öfrigt skall blifva hvilande, till dess den kommunala beskattningsfrågan blifvit löst, undantag skall göras beträffande förevarande fråga, som enligt hvad mig synes, äfven röner inverkan af bestämmelserna om den kommunala beskattningen.

Jag skulle således väl kunna rösta med dem, som yrka afslag, och jag ber att få framhålla, att mitt förslag icke innebär tillstyrkande af Kongl. Maj:ts förslag med det tillägg, jag förordat, utan hvad jag vill, det är att få saken återremitterad för att från lagutskottet få ett förslag till Riksdagen, deri man har en bestämmelse rörande den politiska frågans aflägsnande, så att kammaren kunde hafva för sig ett förslag, som rörde den kommunala rösträttsfrågan ensam, oberoende af dess inverkan på de konstitutionella förhållandena. Det är i detta syfte, jag framställt mitt förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande paragraf yrkats: 1:o) att paragrafen skulle godkännas; 2:o) af herr *Leman*, att kammaren skulle godkänna det förslag till lydelse af den nu föredragna paragrafen, som innefattades i den af herr Ohlsson vid förevarande utlåtande afgifna reservation; 3:o) af grefve *Hamilton*, att paragrafen måtte antagas

med den lydelse, som föreslagits i den af herr F. Andersson m. fl. vid ifrågavarande utlåtande fogade reservation; 4:o) att paragrafen skulle afslås; och 5:o) att densamma måtte visas åter till utskottet.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande af paragrafen med den lydelse Kongl. Maj:t föreslagit vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf herr talmannen upptog hvart och ett af de öfriga fyra yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående voteringen, samt förklarade sig finna de härå afgifna svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga afslag.

Jemväl om kontrapositionens innehåll äskades emellertid votering, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition dervid antagits återremiss, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående nu ifrågavarande förslag till ändrad lydelse af § 11 i förordningen om kommunalstyrelse på landet antager afslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har såsom kontraposition i nämnda votering antagits återremiss.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—81;

Nej—45.

Härefter uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition för hufvudvoteringen:

Den, som vill, att § 11 i förordningen om kommunalstyrelse på landet skall erhålla den förändrade lydelse, som föreslagits i Kongl. Maj:ts proposition n:o 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej

Vinner Nej, afslås nu ifrågavarande förslag.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—68;

Nej—57.

Ofriga paragrafer, det vid förslaget fogade formulär till fyrktalslängd samt ingressen och rubriken.

Godkändes.

Utskottets i utlåtandet gjorda hemställan.

Förklarades besvarad genom Kammarens beslut vid föredragningen af lagförslaget.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 23 och 25 innevarande mars bordlagda utlåtanden:

n:o 51, i anledning af väckt motion angående lagstiftning till förekommande af olycksfall vid begagnande af tröskverk och dermed jemförliga inrättningar, samt

n:o 52, i anledning af väckt motion om tillägg till § 26 mom. 1 af förordningen angående utvidgad näringsfrihet,
biföll Kammarerna hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet de under sammanträdet aflemnade Kongl. propositionerna.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kammarerna åtskildes kl. 2,04 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.